

Gören de, duyan da liberali herkes dilediğini yapsın ister sanır. Hiç de öyle değil. Yoksa liberalin anarşistten ne farkı kalırdı? Böyle bir şey mümkünse komünist savaşıma ne gerek kalırdı?

Liberalin hiçbir muhafazakarlığının bulunmadığı doğru değildir; liberallik özgürlüğü fiziksel olanaklarla değil haklarla tanımlayıp özel mülkiyetin savunulmasıdır. Çalışan biriyle egemen birinin mülkiyeti aynı değildir. Aralarındaki fark nicelik farkı değil nitelik farkıdır. Çalışan, verili koşullara tabi olarak mülkiyet edinir; egemense mülkiyetinin koşullarını belirler. Biri oyunbozanlık yapamaz, yaparsa dışarıda kalır; diğzerininse oyunbozanlığı «reform», «rekonstrüksiyon», «inkilap» ya da en hafifinden «yasal düzenleme» olarak görülüp oyun kuruculuk oluverir. İşte bu liberalin savunduğu çifte standartlı mülkiyettir.

Liberalin ağzından eksik etmediği «özgürlük» bizim bildiğimiz özgürlük değildir. «Bir şeyi yapabilme olanağının bulunması» anlamındaki «özgürlük»ten farklı olarak liberalin bayrak edindiği «özgürlük» olanakların insanların elinden alınıp bir bedele bağlandıktan sonra ancak sermaye süreçleri aracılığıyla edinilebilmesine karşılık gelen «haklar»dır. Bizim anladığımız seyahat özgürlüğü insanın kuş misali dilediğinde seyahat etmesiyken, liberalin anladığı seyahat özgürlüğü ancak parası olanların kullanabileceği seyahat hakkının herkese tanınmasıdır.

Bir genç kendi başına , bir saat süreyle oyun oynuyor. Öyle güzel, öyle keyifli ki bu genç için bu oyunu oynamak bir sepet meyveye bedel. Diyelim ki, bir sepet meyvenin de bedeli gencin üç saat çalışarak kazanabileceği otuz liradır. İşte liberal hayal, böyle bir durumda gencin on liralık zaman harcaayıp otuz liralık keyif aldığından dolayı aradaki fazla olan yirmi lirayı sermayedarların banka hesabına kendiliğinden yatırmasıdır. Tabii ki, genç böyle bir şey yapmaz. O halde, bunun gence dayatılması gerekir. Bu, zor kullanarak olabileceği gibi, parayı yatırmazsa işsiz kalacağı ya da benzeri bir sonuçla karşılaşacağı gibi dönemler arası bir değerlendirme yaptırılarak akli olarak ya da gencin etkisi altında kaldığı bir nevi büyüyle, dini olarak dayatılabilir. Liberal zoru da, akli da, dini de sever; hangisi amaca en iyi hizmet ediyorsa onu daha çok sever. Duruma göre bunların beceriklilik sıralaması

değiştirdiğinden, bir o dala bir bu dala bir öteki dala konan kuş gibi, liberal bir zora, bir akla, bir dine meyleder.

Kâr bu gençten yirmi lira alınması ne kadar haksa o kadar haktır. Fiiliyatta olan yalnızca bir gencin değil, çalışan sınıfın kendi kendine yaptığundan borçlu duruma düşmesidir. Bu da, çözümlenmeyi karmaşıktırır. Daldan dala baş döndürücü bir hızla konan liberal için hayaline aykırı olan gerçeği zihinlerden saklamak için kafa karışıklığına yol açacak böyle bir karmaşıklık paha biçilmezdir. Liberal ekonomiyi ve burjuva toplumunu istemese de; ister istemez, bir yandan bir bölgenin egemen sınıfın etkisinden çıkarıldığında maruz kalınacak dış müdahaleler, diğer yandan da burjuva toplumunun zorunlu kıldığı ilişkilerin çözülüp ortadan kaldırılincaya kadar uzun süre direnç göstermesi, kendisini dayatıp durmaksızın kendisini beslemesi, sınıfları, tahakkümü, sömürüyü sonlandırmayı amaçlayan devrimlerden sonra da bile, bölgesel kaldığı sürece ya da geçiş sürecinde, burjuva toplumunun ve sermayeci ekonominin birçok unsurunun sürüp gitmesini zorunlu kılar.

Yaşayan insanlar için yapılacak bir devrimi olanaklı kılacak koşulların henüz hazır olmadığı dönemlerde, burjuva toplumunun ve sermayeci ekonominin hakim olduğu koşullarda, teslimiyetin ötesine geçmek için yapılacaklar, sınıfsız bir dünyada ya da devrim sonrası sınıfsız bir dünyaya yönelirken yapılacaklardan farklıdır. Gerek devrim öncesi, gerek devrim sonrası, burjuva toplumunun ve sermayeci ekonominin temel çarkları işlemeye devam ettiği sürece, çalışan insanların çalışmak zorunda kaldıkları sürelerin olabildiğince kısaltılmasını, değer üretimine yaptıkları katkıların tükettiklerinden fazlasının devlet aracılığıyla olabildiğince fazla çalışanlara hizmet ve olanak olarak geri döndürülmesini amaçlayan siyaset olarak sosyalizm belirir. Bir siyaset olarak sosyalizmin nihai başarısı kendisi dahil tüm siyasetlerin gereksizleştiği bir dünya olacak olsa da, bölgesel ve dönemsel olarak başarı derecesi insanın piyasaya ve burjuva toplumuna bağımlılığının ne denli azaltıldığıyla ve başarısızlık derecesi insanın hem çalışması hem de tüketimi aracılığıyla ne denli fazla sömürüldüğüyle ölçülebilir.

Sol siyasi yaklaşımlar bir birlerinden ayrıntılarda farklılaşabilir; bir ucunda devrimden

umudu kesmek, diğer ucunda acilen devrimin gerekli olduğunu düşünmek bulunan bir yelpazede kendi içinde sağa sola dağılabilir. Ama her halükarda sosyalizm solun bazıdır. Sol siyaset burjuvalaşıp sosyalizmle bağını zayıflattığında, aldığı destek azalır; burjuva refleks desteğin bu azalmasının sebebini aksi gibi sosyalist köklerine bağlamaktır; böylece burjuvalaşan sol gittikçe zayıflar ve zayıfladıkça kendini zayıflatan koşulu kuvvetlendirir. Sosyalizm ile bağını koparmaya yönelen solun sağlığı, kısa sürede solun yeniden belirmesiyle ortaya çıkarılır.

«Boğazın serin sularında yüzmeye» olanağını doğa anamız bize karşılıksız sunmuştu. Akan su pislik tutmaz; kendi kendisini kendiliğinden temizler. Boğaz'da olduğu gibi kirlenmesi için, kendi kendisini temizlemesine fırsat bırakmadan, sürekli ve yoğun olarak kirlenmesinin bir düzene bağlanması gerekir. Kentleşme, nüfus yoğunluğunun artması, Boğaz'ın iki yanının beton çıkıntılarla, taşınmış kayalarla çerçevelenmesi, Boğaz boyunca iki taraftan yol geçilmesi, Boğaz'a akan derelerin kurumması ve benzerleri doğa anamızın bize sunduğu olanağı alıp götürmeye yöneliktir. Boğaz bir kere kirlendikten sonra, Boğaz'a sıfır havuzlar kurulabilir. Ancak Boğaz'ın kirlenmesi için durmaksızın çalışılması gerekir; havuzun durumu tam tersidir, temiz ve kullanılabilir tutulması için de düzenli çalışma gerektirir, bir bedeli vardır. Böylece bize karşılıksız olarak sunulmuş olan olanaklar ortadan kalkar ve havuza girme hakkı olarak özgürlüğe kavuşmuş oluruz. Sosyalist, insanı kendisine doğanın karşılıksız olarak sunduğu olanaklardan mahrum eden sermayeci gelişmeye karşı duyarlı olmalıdır. Bu duyarlılığa fazladan öncelik veren çevreci bir sol söz konusu olabilir.

Ayrıntılandırmaya, örneklemeye gerek bile yok: Emperyalist bir saldırıya karşı bir ülkenin insanların ulusal boyutta birleşip mücadele etmesi gerekir. Böyle bir durumda, milliyetçi bir sol belirir.

Burjuva toplumu tek tiplileştirici, asimile edicidir. Cinsel farklılıklar burjuva toplumu bakımından sorun teşkil eder. Kadınların ve erkeklerin toplumsallaşmasının -biri erkeklerin biri kadınların kendi arasındaki ilişkilerden oluşan- iki farklı ilişki öbeğine ayrıştırılıp bunların birbirlerine eklektik biçimde bağlanması, ya da erkekle kadının aralarındaki

farkların ortadan kalması için erkeğin kadına, kadının erkeğe benzetilmesi burjuva toplumunun temel eğilimlerindedir. Her iki seçenek de (yani haremlik/selamlık ayrışması da, “unisex”leşme de) insanın olanaklarına ve davranışlarına gereksiz ilave sınırlamalar getirir. Bu ilave yükler, ağırlıklı olarak kadınların üzerine yükleniyorsa, buna duyarlı olan feminist bir sol ortaya çıkabilir.

Burjuva tek tipleştirmeye ve asimilasyona karşı bir başka dirençte etnik farklılıklardan kaynaklanır. Bu durumda da iki alternatif burjuva çözüm vardır: ya diğer etnisiteleri baskın etnisitede eritmek, ya da her etnisiteyi yapay olarak bir bölgeye özgüleştirmek ve her bölgenin insanlarını yapay olarak o bölgeye özgüleştiren etnisitede asimile etmek (ki bu ülkenin parçalanması biçiminde olabileceği gibi, kentlerde farklı etnisiteler için farklı farklı gettoların oluşturulması biçiminde de, ya da aynı sonucu verecek başka bir biçimde de olabilir.) Sermayeci gelişme ülkeyi bu iki seçenektan birine zorlayacak biçimde gerçekleşir; bu belli etnisitedekilerin hem ekonomik, hem de toplumsal olarak ilave zorluklar yaşamalarına neden olur. Bu durumda, etnik duyarlılığı olan bir sol oluşabilir.

Çevreci bir sol olabilir; yeter ki bazından kopmamış olsun. Milliyetçi bir sol olabilir; yeter ki bazından kopmamış olsun. Feminist bir sol olabilir; yeter ki bazından kopmamış olsun. Etnik bir sol olabilir; yeter ki bazından kopmamış olsun. İster çevrecilik olsun, ister milliyetçilik olsun, ister feminizm olsun, ister şu ya da bu etnisitecilik olsun özel duyarlılıkları fazladan önemseyen her hareket sosyalizmden bağı kopuksa sermayeci, burjuva, gerici, asimilasyoncu, dayatmacı, sınıfı parçalayıcı, kısaca karşı devrimcidir. Yine de çevreci solu, milliyetçi solu, feminist solu, etnik solu, bütün bunları sosyalizmde birleştikleri sürece anlayabiliyorum. Ama özel mülkiyete dayalı olarak insanların doğal, toplumsal ve insani olanaklarının ellerinden alınıp, yerine ancak bir bedel ödeyerek ulaşabilecekleri hakların verilmesini, böylece sermayeci sömürünün en becerikli (“efficient”) biçimde gerçekleşmesini sağlamayı amaçlayan bir solu, liberal solu bir türlü kafam almıyor.